

PREMIZE TEORETICE PRIVIND EVIDENȚA ȘI ORGANIZAREA PATRIMONIULUI PRODUCȚIEI CINEMATOGRAFICE NAȚIONALE

EMILIA ENACHE

Oficiul pentru patrimoniul cultural
național al municipiului București

Problemele evidenței producției cinematografice implică particularități deosebite, generate de însuși specificul fenomenului cinematografic. Sumum al artei și industriei, cinematograful este condiționat de elemente de ordin tehnic, economic și social într-un raport mult mai complex decît cel presupus de perimetrul artelor tradiționale.

Implicațiile de natură tehnică, estetică și sociologică, pe care le reclamă cinematograful, explică varietatea genurilor și aria întinsă de investigație a filmului precum și specificul unor pelicule de factură comercială, artistic perisabile și concepute de cinematograf, ca „uzină de vise“.

O personalitate remarcabilă a cinematografului românesc, regizorul Victor Iliu, definea astfel condiția de universalitate a noii arte, în stare să satisfacă sensibilitatea evoluată a omului zilelor noastre: „Tehnica și mașina n-au supus și n-au falsificat omul — afirma Iliu — i-au dat doar modalități de viață, o altă realitate, aparte, tăcută, arzătoare... Cinematograful este o industrie. Nu mai este o problemă individuală. Unicitate, raritate; aceasta este pentru artele plastice și literatură. Filmul nu-i arhivă, nici istorie didactică...“.

Observația lui Victor Iliu poate fi reconsiderată cu succes în ceea ce privește criteriile de organizare a repertoriului producției cinematografice. Astfel, inventarierea bunurilor din domeniul cinematografului, ca și realizarea evidenței acestor bunuri trebuie corelată nu numai cu specificul propriu al fenomenului cinematografic, dar și cu posibilitatea permanentei confruntări a producțiilor cinematografice, destinate unei vii circulații valorice. O arhivă a producției de filme propriu-zise sau a filmelor pentru televiziune ca și un eventual muzeu al cinematografului cer să fie concepute în spiritul unei cinemateci ideale, care să asigure o difuzare activă a celor mai valoroase pelicule cinematografice sau să faciliteze regăsirea operativă a informației din diverse domenii ale științei și artei.

Referindu-ne la alcătuirea repertoriilor de filme românești, la ceea ce s-a realizat pînă acum în acest domeniu, amintim activitatea Arhivei Naționale de Filme care inventariază exclusiv producțiile cinematogra-

fiice existente în patrimoniul arhivei. Repertoriul acestor cataloage este însă incomplet dacă ne gândim la titlurile neincluse aparținând filmelor dispărute, cum sînt de pildă majoritatea filmelor românești din perioada anilor 1897—1930.

Primul repertoriu complet, aproape exhaustiv al producțiilor cinematografice românești îl reprezintă lucrarea intitulată „Producția cinematografică din România. Filmografie adnotată”, realizată în anul 1970 de colectivul de istoria cinematografeiei, condus de regretatul istoric de film Ion Cantacuzino, cu sprijinul Arhivei de Filme. Cele două volume ale lucrării reprezintă debutul științific al filmografeiei românești ce urmează a fi completată în timp și constituie rodul unei minuțioase activități de cercetare a unor surse documentare din cele mai diverse.

Aceste surse, reprezentate de documente, fragmente de filme, fotografii de lucru la care se adaugă surse bibliografice (îndeosebi consemnările din presă), precum și prețioasele mărturii ale pionierilor filmului românesc, contribuie la acoperirea lacunelor de repertoriu și la dezlegarea multor momente de rebus ale istoriei cinematografeiei românești. Elaborarea filmografeiei servește necesității de consemnare a tuturor producțiilor cinematografice realizate pe teritoriul românesc, indiferent dacă acestea s-au păstrat sau nu.

Filmografia existentă poate constitui baza de alcătuire a băncii de date pentru patrimoniul național de filme, prin inventarierea completă, adnotată și comentată a întregii producții cinematografice din România, obținindu-se astfel un prețios instrument de lucru în problemele de evidență ale filmului românesc.

Filmografia menționată servește atît la înțelegerea specificului producției de filme din țara noastră cît și la localizarea fenomenului cinematografic românesc în contextul internațional al mișcării cinematografice. Datele de filmografie reconstituie de cele mai multe ori filme dispărute ce ne apropie, retrospectiv, chipul unor evenimente autentice de importanță deosebită, conferind peliculei respective valoarea de document cinematografic pentru istoria, viața socială sau culturală a țării. Elementele de referință ale filmografeiei românești pot fi îmbogățite treptat prin depistarea și valorificarea a tot ceea ce poate sluji la patrimoniul filmului românesc, fie că este vorba de recuperarea unui material de reproducere în întregime sau numai a unor simple, dar nu mai puțin valoroase, fotografii de lucru, proiecte și schițe de scenarii etc. dintr-o colecție particulară.

Activitatea de inventariere a bunurilor culturale inițiată de Oficiul pentru patrimoniul cultural al municipiului București poate aduce o contribuție reală în domeniul artei filmului completînd datele de repertoriu cinematografic și îmbogățindu-l cu noi surse documentare. În acțiunea de evidențiere a producțiilor cinematografice românești se impune ordonarea și centralizarea elementelor disparte referitoare la filme și existente în Arhiva Națională de Filme, filmoteca televiziunii, instituții, colecții particulare. De asemenea, o măsură de urgență specifică o reprezintă verificarea stării de conservare și recondiționarea peliculelor care sînt degradate de timp, precum și evidența materialelor documentare ale arhivei, nemenționate în inventarele instituției.

Pornind de la prelucrarea datelor existente în documentele menționate, care acoperă o perioadă importantă pentru istoriografia românească (1896—1930), atît pentru actualități cît și pentru filmul artistic și luînd în considerare totodată materialul fizic al Arhivei precum și materialul documentar inclus în Cataloagele de filme, se poate trece direct la realizarea și definitivarea unei baze de date. Constituirea unui sistem informatic reprezintă principalul innoitor în domeniul evidenței producției cinematografice în baza căruia multiplele date implicate de complexul proces tehnic pe care îl presupune opera de artă cinematografică, începînd cu faza de producție și terminînd cu faza difuzării, pot fi prelucrate cu maximă eficiență iar repertoriile actuale de film mult îmbunătățite.

Pe plan internațional, sistemul de prelucrare automată a datelor este folosit mai ales în domeniul datelor de producție și de difuzare a copiilor de filme și mult mai restrîns în ceea ce privește evidența propriu-zisă a producției cinematografice și a documentării. Pentru cinematografia românească, amintim că la centrala Româniafilm s-a proiectat un sistem de evidență și înregistrare automată a datelor contabile referitoare la producția și difuzarea filmelor. Programul, alcătuit pe baza proiectului inginerului Ioan Manof și aplicat parțial la producție și difuzarea copiilor de filme, este un program original care prezintă avantajul de a realiza simultan evidența operativă a copiilor de filme aflate în difuzare și evidența realizărilor fizice și valorice, pe anumite caracteristici, documentarea în domeniul filmului, prelucrarea datelor de filmografie, aplicabilă la documentare generală, odată cu menționarea evidenței locului de conservare a materialului și forma fizică existentă. Informațiile sînt înregistrate pe suport magnetic, fișiere secvențiale indexate sau selective, ceea ce conduce la o regăsire operativă a elementelor documentare căutate, precum și a datelor statistico-economice corelate.

De menționat este faptul că sistemul informatic, succint expus mai sus, presupune elaborarea unor lucrări preliminare, precum ar fi întocmirea tezaurului de termeni specifici. Necesitatea acestor lucrări se impune cu atît mai mult în cazul evidenței centralizate a producțiilor cinematografice, care preia elemente informaționale aparținînd de fapt tuturor domeniilor ce caracterizează procesul complex de realizare a filmelor (faza de producție, documentarea propriu zisă, incluzînd elemente de filmografie, difuzarea copiilor de filme, starea de conservare a filmelor, filmele cu valoare artistică și documentară excepțională etc.).

Folosirea prelucrării automate a datelor în domeniul înregistrării bunurilor cinematografice ar aduce un aport considerabil în ceea ce privește evidența centralizată a tuturor elementelor disparte referitoare la filme și prelucrate deja parțial. Prin asimilarea acestor elemente și adăugarea unor criterii noi, evidența centralizată a producțiilor cinematografice ar căpăta o eficiență multiplă, în stare să lărgească perspectiva științifică a istoriografeiei românești de filme și să ofere, în același timp, celor mai valoroase producții cinematografice cartea de vizită a unui bun al patrimoniului cultural național.

**QUELQUES PROBLÈMES CONCERNANT L'ORGANISATION ET L'ÉVIDENCE
DU PATRIMOINE DE LA PRODUCTION CINÉMATOGRAPHIQUE NATIONALE**

RÉSUMÉ

L'initiative prise par l'Etat concernant l'inventaire général des biens culturels peut offrir une aide réelle aussi dans le domaine de l'art cinématographique. Une évidence de la production cinématographique roumaine exige une centralisation des éléments disparates, se rapportant aux films qui sont conservés aux Archives Nationales du Film, à la Cinémathèque de la Télévision et dans d'autres institutions, ainsi que dans plusieurs collections particulières. Il est également nécessaire et très urgent de vérifier l'état de conservation des pellicules qui se dégradent au cours des années, d'entreprendre leur restauration et la catalogation des matériaux documentaires qui existent aux Archives mais qui n'ont pas été encore inventariés.

En tenant compte des données mises à notre disposition par les filmographies existantes, auxquelles s'ajoutent celles comprises dans les catalogues de films, on pourrait passer directement à la réalisation d'une banque de données. A la Romania Film il existe déjà un système informatique pour le traitement automatique des informations concernant la production et la diffusion des films. Ce système a été mis au point à partir d'un projet dû à l'ingénieur I. Manof. Ce projet comporte une structure originale qui peut s'adapter aux critères très complexes de la documentation et de l'informatique en matière de cinématographie. En ce sens l'élaboration d'un ouvrage préliminaire s'imposerait, aboutissant à un „Thesaurus” de descripteurs pour le domaine de la cinématographie.